

Dr. Emma Green - July 11, 2025

ترجمه: دکتر محمدحسن هدایتی امامی
متخصص داخلی - غدد ۲۴ تیرماه ۱۴۰۴

"دکتر هوش مصنوعی" و تشخیص خودسرانه بیماری از منظر خطرات در حوزه پزشکی قانونی

برای بررسی و بیان احتمالات تشخیصی به شکلی روشن و قابل فهم برای بیمار.

هوش مصنوعی در تشخیص بیماری ها چه کارهایی

را درست انجام می دهد و چه اشتباهاتی دارد

در تعامل با هوش مصنوعی، بیمار تنها بر علائمی تمرکز می کند که هم اکنون وجود دارند و به نشانه هایی که وجود ندارند توجه نمی شود، همان علائم با اهمیتی که نبود آنها به پزشک کمک می کند به تشخیص درست برسد.

یک مطالعه ی تازه در npj Digital Medicine نشان داده است که نرخ دقت کلی تشخیص در مدل های هوش مصنوعی مولد، حدود ۵۲ درصد است، که البته بیماران معمولاً از این موضوع آگاه نیستند. بحث دقت تشخیص، مقوله ای با اهمیت است، لیکن کار با مدل های هوش مصنوعی مزایای قابل توجهی هم دارند؛ اول آن که کمک می کند بیماران در امور سلامت خود فعالانه مشارکت داشته باشند و دیگر آن که این تعامل وسیله ای است برای ارتقای سواد سلامت مردم.

هوش مصنوعی، در صورت استفاده درست و مسئولانه از آن، دارای این قابلیت هست که بیماران را نسبت به علائم و وضعیت احتمالی سلامتشان آگاه تر کند. همچنین می تواند به آنها کمک کند تا نگرانی های خود را بهتر بیان کنند، پرسش های مرتبطی بپرسند و به طور فعال در فرآیند تصمیم گیری مشترک مشارکت کنند. این موضوع ممکن است به مشاوره های پزشکی موثرتری منجر شود. پس از ویزیت، بیمار و اطرافیانش هم می توانند به هوش مصنوعی مراجعه کنند و درباره اصطلاحات

سالهاست که پزشکان درباره "دکتر گوگل" شوخی می کردند و هشدار می دادند که جستجوی ساده در اینترنت می تواند بیهوده و بی مورد موجب نگرانی شود. اما با ورود سریع هوش مصنوعی (AI) در حوزه سلامت، یکی از تغییرات عمده ای که رخ داده است، وابستگی روزافزون بیماران به ابزارهای هوش مصنوعی برای یافتن تشخیص بیماری خود است. یعنی اقدام به "خود تشخیصی" می کنند. هوش مصنوعی اکنون اغلب "مشاور اولیه" بیماران است؛ پیش از آن که نوبت برای مراجعه به پزشک بگیرند، اول با هوش مصنوعی "مشاوره" می کنند. این هوش مصنوعی اکنون به اشکال مختلف و در بسیاری از موارد، رایگان در اختیار همه است؛ از بررسی کننده های علائم و چت باتها گرفته تا مدل های زبانی بزرگ مانند ChatGPT. در حالی که این رویکرد پیشگیرانه به مراقبت های بهداشتی می تواند مزایایی به همراه داشته باشد، اما در عین حال چالش های قابل توجهی از نظر حقوقی و پزشکی برای متخصصان و نظام های سلامت ایجاد می کند. این مقاله به بررسی چشم انداز در حال تحول این حوزه می پردازد و مزایا و خطرات مرتبط با آن را تحلیل می کند؛ همچنین راهکارهایی را برای پزشکان مطرح می کند تا بتوانند در عصر «خود تشخیصی دیجیتال»، ضمن همکاری مؤثر با بیماران، از پیچیدگی های حقوقی عبور کنند.

در بسیاری از جنبه ها، هوش مصنوعی نباید شیوه ی کلی طبابت ما را دگرگون کند، هرچند ممکن است پزشکان را نسبت به علائمی که از نظر بیماران مهم اند، هوشیارتر سازد. این موضوع در واقع به اصل بنیادین طبابت بازمی گردد: یعنی در نظر گرفتن دیدگاه ها، نگرانی ها و انتظارات بیماران، در کنار ایجاد رابطه ای مؤثر و استفاده از استدلال بالینی

احتیاط را رعایت می کند و بیماری های وخیم و حالات جدی را هم در فهرست می گذارد. لذا ممکن است بیماران را به این باور برساند که با یک بیماری خطرناک مواجه اند، درحالی که مشکل واقعی ممکن است خوش خیم باشد. این نگرانی بی مورد می تواند باعث یا تشدید اضطراب بیمار و باعث مشکلات دیگر شود.

این مشکل با این واقعیت پیچیده تر می شود که هوش مصنوعی برخلاف یک پزشک، توانایی گرفتن شرح حال دقیق و یا مشاهده نشانه های غیرکلامی را ندارد. عملکرد آن کاملاً وابسته به اطلاعاتی است که کاربر وارد می کند. نکته ی مهم اینجا است که اگر بیمار به علائمی که وجود ندارند مانند عدم تب - اشاره نکند، هوش مصنوعی نمی تواند آنها را در نظر بگیرد. این موضوع می تواند پیشنهاد های تشخیصی هوش مصنوعی را دچار انحراف کند؛ مگر آنکه سیستم بتواند با استفاده از الگوریتم های پیشرفته، از بیمار درباره ی علائم منفی بالقوه نیز پرس و جو کند.

وقتی بیماران با «تشخیص های تولید شده توسط هوش مصنوعی» مراجعه می کنند و انتظار دارند که اقدامات تشخیصی خاصی صورت بگیرد یا به متخصص دیگر معرفی شوند، پزشکان ممکن است تحت فشار قرار گیرند. زمانی که پزشک از نظر بالینی موافق چنین اقداماتی نباشد، بیمار ممکن است این عدم موافقت پزشک را بی اعتنائی به خود تلقی کند، که می تواند مشاوره را با شک و تردید مواجه کند یا حتی باعث برخورد ناشایست شود. البته پزشک باید بتواند دلایل نیاز یا عدم نیاز به بررسی های مورد نظر بیمار یا ارجاع

تخصصی پزشکی که در زمان ویزیت یا در گزارش پزشکی مطرح شده اند، آگاهی و درک درست تری پیدا کنند. در برخی از موارد، ابزارهای هوش مصنوعی ممکن است بیماران را ترغیب کنند که زودتر از زمان معمول به دنبال مراقبت پزشکی باشند. برای مثال، بیماری که از Symptom checkers، که یک "بررسی کننده علائم" است استفاده می کند و آن ابزار، علائمی نگران کننده را تشخیص می دهد، ممکن است زودتر به مراکز مراقبت اولیه یا اورژانس مراجعه کند، در غیر این صورت امکان داشت صرفاً منتظر بماند و نظاره گر وضعیت خود باشد. از این نظر، هوش مصنوعی می تواند فاصله ی میان شروع علائم تا آغاز ارزیابی بالینی را کاهش دهد که در برخی شرایط مانند سندروم equina cauda می تواند به نتایج درمانی بسیار بهتری برای بیمار منجر شود. گاهی، به خصوص در موارد نادر یا پیچیده، هوش مصنوعی حتی ممکن است الگوها یا احتمالاتی را شناسایی کند که در ابتدا ممکن است توسط "پزشکان انسانی" نادیده گرفته شود، اگرچه هوش مصنوعی جایگزینی برای یک پزشک آموزش دیده نیست، اما می تواند نکاتی سودمند ارائه دهد که بیماران و پزشکان تشخیص های افتراقی گسترده تری را در نظر بگیرند. از طرف دیگر، از دیدگاه پزشکی قانونی، خود تشخیصی مبتنی بر هوش مصنوعی می تواند هم برای بیماران و هم برای پزشکان خطرات قابل توجهی داشته باشد.

خطرات بالینی ناشی از اتکای بیش از حد

به ابزارهای هوش مصنوعی

برنامه Symptom checkers (بررسی علائم) معمولاً جانب

به متخصص دیگر را توضیح دهد، وجود هوش مصنوعی در پس زمینه ممکن است باعث شود که نظام درمانی - که از قبل هم شکننده بوده - با آسیب بیشتری مواجه شود؛ به ویژه وقتی بیمار به ابزار هوش مصنوعی بیشتر از پزشک خود اعتماد داشته باشد. شاید یکی از نگران‌کننده‌ترین مسائل برای کاربران هوش مصنوعی، پدیده توهمات هوش مصنوعی باشد. توهمات زمانی رخ می‌دهد که ابزارهای هوش مصنوعی، اطلاعات به ظاهر قابل قبول اما درواقع نادرست یا ساختگی تولید می‌کند. این موارد به ویژه در زمینه پزشکی خطرناک است، چون بیماران احتمالاً فرض می‌کنند که اطلاعات ارائه شده توسط هوش مصنوعی قابل اعتماد و دقیق است.

ارتباطات از سوی پزشکان و توضیحات قوی در مورد اینکه چرا تشخیص هوش مصنوعی ممکن است نادرست باشد، همچنان نقش مهمی در نقش ارائه دهندگان خدمات درمانی ایفا خواهد کرد.

پیامدهای حقوقی و حرفه ای برای پزشکان

از دیدگاه حقوقی، پدیده‌ی «توهمات هوش مصنوعی» می‌تواند خطرات منحصر به فردی ایجاد کند. اگر بیماری براساس این اطلاعات نادرست، مثلاً با خوددرمانی بر پایه‌ی یک ادعای غلط، دست به اقدام بزند و در نتیجه آسیبی ببیند، این موضوع می‌تواند به پیگرد قانونی برای شرکت‌های ارائه‌دهنده‌ی هوش مصنوعی منجر شود. با این حال، مسئولیت پزشکان نیز در مدیریت ریسک همچنان پابرجا است و در صورت وقوع آسیب، ممکن است تحت پی‌گرد قرار گیرند، به‌ویژه اگر بیمار ادعا کند که مداخله‌ی متخصص مراقبت سلامت کافی نبوده است.

نکات مدیریتی در مورد تعامل با بیمارانی که با هوش مصنوعی مشورت کرده‌اند:

در اینجا چند نکته‌ی کلیدی برای مدیریت مشاوره‌های پزشکی در شرایطی که بیمار پیش‌تر از هوش مصنوعی برای خودتشخیصی استفاده کرده است، آورده شده است:

- **مستندسازی دقیق تعاملات با بیمار:** اگر بیمار اعلام کند که از هوش مصنوعی برای تشخیص استفاده کرده، لازم است این موضوع در پرونده‌ی پزشکی ثبت شود. همچنین، باید استدلال پزشک برای پذیرش یا رد تشخیص ارائه‌شده توسط هوش مصنوعی نیز به‌طور واضح ثبت گردد.

- **اصلاح محرمانه‌ی برداشت‌های نادرست:** پزشک باید با احترام و با زبان ساده توضیح دهد که چرا یک تشخیص یا آزمایش ضروری است یا نیست و در صورت لزوم به دستور کارهای ملی یا محلی استناد کند.

- **آموزش درباره‌ی محدودیت‌های هوش مصنوعی:** پزشکان می‌توانند به بیماران کمک کنند تا درک بهتری از محدودیت‌های ابزارهای هوش مصنوعی داشته باشند. از جمله احتمال ارائه‌ی اطلاعات نادرست (توهمات هوش مصنوعی) سوگیری، یا ناتوانی در درک کامل زمینه‌های بالینی.

نتیجه‌گیری: تعادل میان نوآوری و احتیاط

هوش مصنوعی در نظام سلامت ماندگار است. این ابزارها می‌توانند موجب افزایش سواد سلامت و مشارکت زودهنگام بیماران شوند، اما زمانی که اطلاعات نادرست به‌عنوان حقیقت ارائه شود - و بیماران محدودیت‌های فناوری را درک نکنند - خطراتی پدید می‌آید.

بیماران باید در استفاده از هوش مصنوعی برای خودتشخیصی با احتیاط عمل کنند و پزشکان نیز باید در مورد خطرات آن به بیماران آموزش دهند. همچنین شایسته است که متخصصان سلامت، بیماران را به منابع قابل اعتماد سلامت یا انجمن‌های رسمی بیماران راهنمایی کنند؛ منابعی که ممکن است برای نیازهای درمانی مستمر آن‌ها سودمندتر باشند.

پزشکان باید همواره گوش شنوا و نگاهی هوشمندانه به نگرانی‌های در حال تغییر بیماران داشته باشند، و منشأ این نگرانی‌ها را نیز دریابند. هوش مصنوعی می‌تواند مکمل مراقبت‌های پزشکی باشد، اما هرگز جایگزین قضاوت بالینی انسانی و همدلی ژرفی که در بطن پزشکی قرار دارد، نخواهد شد.

منبع:

AI and the Medicolegal Risks of Self-Diagnosis -
Medscape - July 11, 2025.